

Konstitucija Benedikta XIV.

„Ad militantis“ dd 30. Mart. 1742. i priziv.

Piše dr. I. Ang. Ruspini.

(Svršetak.)

V. Gravamen irreparabile.

1. Po dekretalnom pravu moglo se je koli u sudbenom toll u izvansudbenom postupku prizvati proti svakoj sentenciji (definitivnoj, interlokutornoj).³³ Tridentinsko pravo povratilo se u tom pogledu na rimsko pravo.³⁴

U cap. 1. Sess. XIII. de ref. odredio je Tridentin,³⁵ da se u stvarima visitacije i korekcije, sposobnosti i nesposobnosti,

³³ Cap. 12. X. II, 28.: „Super eo (p. d.) Sacri canones ante et post litis contestationem, et in prolatione sententiae, et post, singulis facultatem tribuunt appellandi, leges autem saeculares (nisi in casibus) ante sententiam non admittunt“. — Cap. 5. X. II, 28.: „Cum sit Romana (p. d.) Fraternalitati tuae duximus respondendum, quod si ante sententiam, vel postea fuerit appellatum, huiusmodi appellanti bus annus indulgetur, aut ex necessaria et evidenti causa biennium, et personarum, et negotii qualitatem recisius tempus fuerit moderatus Si vero a gravamine et ante litis ingressum fuerit appellatum, huiusmodi audietur appellans, quoniam sacri canones etiam extra iudicium passim appellare permittunt; nec solent huiusmodi dici appellationes, sed provocationes ad causam. Si autem ante sententiam quis appellaverit, cogitur illius stare iudicis, ad quem noscitur appellasse. — Cap. 1. in VI. II, 15.: „Cordi nobis est lites minuere, et a laboribus relevare subiectos. Sancimus igitur, ut si quis in iudicio vel extra, super interlocutoria, vel gravamine aliquo ad nos duxerit appellandum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet, petat Apostolos, quos ei praecipimus exhiberi; in quibus appellationis causam exprimat et cur appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsan ex superioris reverentia sit delatum.“

³⁴ L. 14. Cod. 3, 1; l. 21. 30. Cod. 7, 62; l. 2. Cod. 1, 4; l. 5. 7. Cod. 7, 65; l. 39. Dig. 4, 4; l. 2. Dig. 49, 5.

³⁵ „Cum igitur rei criminum plerumque ad evitandas poenas et episcoporum subterfugienda iudicia, querelas et gravamina simulent, et appellationis diffugio iudicis processum impediunt: ne remedio ad innocentiae praesidium instituto ad iniquitatis defensionem abutantur, utque huiusmodi

kao i u kriminalnima ne može proti interlokutornoj sentenciji ili inoj nepoćudnoj mjeri (gravamen) prizvati prije definitivne sentencije, izuzevši slučaj, kada je nanesena tegoba (teret, šteta = gravamen), koja se definitivnom sentencijom popraviti ne da, kao i slučaj, kada je isključen priziv proti samoj definitivnoj sentenciji.

Tridentin je htio na put stati nepotrebnom zavlačivanju u postupku, pak je u tu svrhu dokinuo prizive proti interlokutornim sentencijama, u koliko takovi prizivi samo zavlače postupak. Naprotiv je dozvolio prizive proti interlokutornim sentencijama u slučajevima, gdje ne ima smisla odgadati ih do definitivne sentencije. Takovi su slučajevi, kada se interlokutornom sentencijom nanosi šteta ili teret (gravamen), koja se kasnije popraviti ne da (definitivnom sentencijom, prizivom proti definitivnoj sentenciji).³⁶

eorum calliditati et tergiversationi occurratur; ita statuit, et decrevit: In causis visitationis, et correctionis, sive habilitatis, et inhabilitatis, nec non criminalibus, ab episcopo, seu illius in spiritualibus vicario generali, ante definitivam sententiam, ab interlocutoria, vel alio quocumque gravamine non appelletur; neque episcopus, seu vicarius appellationi huiusmodi, tamquam frivola, deferre teneatur: sed ea, ac quacumque inhibitione ab appellationis iudice emanata, nec non omni stylo et consuetudine, etiam immemorabili, contraria non obstante, ad ulteriora valeat procedere, nisi gravamen huiusmodi per definitivam sententiam reparari, vel ab ipsa definitiva appellari non possit: in quibus casibus, sacrorum et antiquorum canonum statuta illibata persistent“.

³⁶ Izraz u cap. 1. Sess. XIII. de ref. „vel ab ipsa definitiva appellari non possit“ smjera na slučaj, kada je isključen priziv proti definitivnoj sentenciji. U tom slučaju naravno nije moguće, da štetu nanesenu interlokutornom sentencijom popravi priziv proti definitivnoj, pošto je priziv proti definitivnoj isključen. Isp. Fagnani l. c. in cap. 12. X. II, 28. n. 35.: „Quarto a Concilio appellari potest ob interlocutoria, quotiescunque a sententia definitiva appellari non potest, ut expresse habetur in d. c. 1. in fin.; puta a sententia super manifesto et notorio crimine, vel de quo quis in iudicio confessus existit . . . et hic quartus casus coincidit cum illo, qui ponitur in d. c. 20. sess. 24. videlicet quando gravamen per appellationem a definitiva reparari non potest; nam ubi ab ipsa definitiva non potest appellari, utique non potest reparari gravamen per appellationem a definitiva, ut per se patet.“ — I za sentenciju interlokutornu, koja imade moć definitivne, može se posve ispravno reći, da nanosi „gravamen, quod per definitivam reparari non possit“, pošto takova sentencija ili isključuje definitivnu ili tako odlučno na nju utječe, da joj prejudicira, dosljedno, ako je nepovoljna za stranku (gravamen), ne može se odnosna nepovoljnost (gravamen) popraviti definitivnom sentencijom.

U cap. 20. Sess. XXIV. de ref. odredio je Tridentin,³⁷ da se u svim crkvenim parnicama prizvati može jedino proti definitivnoj sentenciji i interlokutornoj takovoj, koja ili imade moć i vrijednost definitivne ili nanosi štetu (gravamen) nepopravljivu prizivom proti definitivnoj sentenciji.

I ovdje je Tridentin zauzeo stanovište, da se dokinuti imadu prizivi, kojima se postupak samo zavlači. Biva to usljed priziva proti interlokutornoj sentenciji, kada interlokutorna sentencija definitivnu ne isključuje niti joj prejudicira, te i inače ne nanosi štetu, koja se prizivom proti definitivnoj ne da popraviti. U tim slučajevima smjeraju prizivi proti interlokutornim sentencijama (prije definitivne) samo za zavlačenjem postupka. Naprotiv, kada interlokutorna sentencija odlučni utjecaj imade, t. j. ili definitivnu isključuje ili joj prejudicira (*sententia vim definitivae habens*), kao što i kada interlokutorna sentencija nanosi štetu, koja se prizivom proti definitivne popraviti ne da (*sententia gravamen irreparabile inferens*), tada imade smisla prizvati (prije definitivne) proti interlokutornoj sentenciji, pak Tridentin i dopušta prizvati.

U dekretu Congr. EE. et RR. dd. 16. Oct. 1600. n. III. IV. V.³⁸ označuju se slučajevi, kada se može prije definitivne prizvati proti interlokutornoj frazama „*a sententia vim definitivae habente, aut a gravamine (damno), quod per definitivam reparari non possit*“. Jednako u rješenju Congr. Concil. dd. 15.

³⁷ „*Causae omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in prima instantia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur, atque omnino, saltem infra biennium a die motae litis terminentur; alioquin post id spatium temporis liberum sit partibus, vel alteri illarum, iudices superiores, alias tamen competentes, adire, qui causam in eo statu, quo fuerit, assumant, et quamprimum terminari curent; nec antea aliis committantur, nec avocentur; neque appellationes, ab eisdem interpositae, per superiores quoscumque recipiantur, eorumve commissio, aut inhibito fiat, nisi a definitiva, vel a definitivae vim habente, et cuius gravamen per appellationem a definitiva reparari nequeat*“.

³⁸ „III. *Appellationes numquam recipiantur, nisi per publica documenta, quae realiter exhibeantur, prius constiterit appellationem a sententia definitiva, vel habente vim definitivae, aut a gravamine, quod per definitivam reparari non possit, in casibus a jure non prohibitis, per legitimam personam et intra debita tempora fuisse interpositam et prosequutam. IV. Nec, dum causa coram inferioribus iudicibus pendet, ante definitivam sententiam, vel vim definitivae habentem, de gravamine illato Superiores cognoscere valeant, licet citra praejudicium cursus causarum se id facere contestentur, nec ad*

Maii 1700. ad VIII. IX.³⁹ i u konst. „Ad militantis“ §. 43. Dva su samo prema ovim ustanovama slučaja, u kojima se može prije definitivne prizvati proti interlokutornoj sentenciji: a) „sententia vim definitivae habens“ i b) „gravamen irreparabile“. Na njih se dadu svesti svi slučajevi, koje Tridentin u cap. 1. Sess. XIII. de ref. i cap. 20. Sess. XXIV. de ref. spominje.

I kanoniste navode samo dva slučaja, kada je priziv prije definitivne dopušten, i to: a) „sententia vim definitivae habens“ i b) „gravamen irreparabile“.⁴⁰

Po dekretalnom pravu moglo se je, kako već gore rekosmo, prizvati proti svakoj interlokutornoj sentenciji. U cap. I. Sess. XIII. de ref. dokinuo je Tridentin u stvarima vizitacije i korekcije, sposobnosti i nesposobnosti, kao i u kriminalnima, prizive proti običnim interlokutornim sentencijama, t. j. takvim interlokutornim sentencijama, koje ne imaju moć definitivne niti nanose nepopravljivu štetu. Tu svoju ustanovu protegnuo je u cap. 20. Sess. XXIV. de ref. na sve crkvene parnice. Glede izvansudbenih stvari nije Tridentin propisa izdao, te je dosljedno tomu obzirom na njih u krjeposti ostalo dekretalno pravo, pak se može i danas u izvansudbenim stvarima prizvati proti

hunc effectum liceat eis inhibere aut simpliciter mandare, ut ipsis copia processus transmittatur, etiam expensis appellantis. V. Inhibitiones post appellationem, sicut praemittitur, receptam, non concedantur, nisi cum inscriptione tenoris sententiae definitivae, aut decreti definitivi aut vim definitivae habentis, vel damnum per definitivam irreparabile continentis, alias inhibitiones et processus, et inde secuta quaecunque sint ipso jure nulla, eisque impune non parere liceat“.

³⁹ VIII. An valeat appellationem recipere nisi per publica documenta, quae realiter exhibeantur, priusquam constiterit appellationem a definitiva vel habente vim definitivae aut a gravamine, quod per definitivam sententiam reparari non possit, in casibus a jure non prohibitis per legitimam personam et intra debita tempora interpositam et prosequutam? IX. An valeat inhibitionem concedere post receptam appellationem absque insertione tenoris sententiae, aut decreti definitivi, aut definitivi vim habentis, etiamsi appellans asserat, culpa iudicis a quo vel actuarii exemplum haberi non posse, non justificato impedimento, et an in casu possint inhibitiones impune sperni? Resp. ad VIII. IX. Negative“.

⁴⁰ Barbosa, Collectanea in Concil. Tridentinum, Lugduni 1642. pag. 362 ss., ad cap. 20. Sess. XXIV. de ref., Reiffenstuel, l. c. I. II. tit. 28. §. I. n. 16; Santi-Leitner, l. c. tit. 28. n. 4; Lega, l. c. I. I. vol. I. n. 562.658; Bouuaert, l. c. pag. 181. nota 5; München, l. c. I, 522 f; Hinschius, Das Kirchenrecht d. Kath. u. Protest. 1869. ff. VII, 120. n. 1.

svakoj interlokutornoj sentenciji. Tako shvaćaju odnosne Tridentinske ustanove i autentična rješenja rimskih zborova⁴¹.

„Sententia“ u strogom smislu riječi znači presudu (sententia judicialis), te se taj izraz u izvansudbenom postupku, kakav rabi n. pr. u stvarima vizitacije i korekcije, uporabiti može samo analogno. Kako u sudbenom postupku, tako imade i u izvansudbenom činova i mjera, koje pripravlja i dovode k rješenju same (glavne) stvari. Ti se pripravnici činovi i mjere izvansudbenog postupka mogu nazvati izvansudbenima sentencijama interlokutorima, a rješenje same glavne stvari može se nazivati izvansudbenom definitivnom sentencijom. I u dekretu Congr. EE. et RR. dd. 16. Oct. 1600. n. VIII. spominje se „sententia definitiva“ u stvarima vizitacije i korekcije, daklem u stvarima izvansudbenima.⁴²

2. Priziv ne ima obustavne moći u stvarima vizitacije i korekcije, kako smo vidjeli gore pod III., a ne ima ga ni proti provedbi Tridentinskih propisa, kako smo vidjeli gore pod IV. Rečeno vrijedi kao pravilo, koje poznaje i dopušta iznimku.

Konst. „Ad militantis“ u § 39. veli, da se u onim istim stvarima, u kojima u pravilu priziv imade samo devolutivni učinak — a to su po §§ 6.—38. stvari vizitacije i korekcije i provedba Tridentinskih propisa — mogu desiti slučajevi, kada prizivu u njima iznimno pripada obustavna moć. Iznimne takove slučajeve da dopušta sam Tridentin, odluke sv. Stolice (rimskih zborova) i suglasna nauka kanonista.

Što se Tridentina tiče, može u obzir doći samo cap. I. Sess. XIII. de ref. u svezi sa cap. 20. Sess. XXIV. de ref. Nu ovo mjesto ne radi o našem predmetu, pošto ne sadržaje ustanove o

⁴¹ Congr. Concil. rel. a Fagnani l. c. in cap. 12. X. II, 28. n. 37.: „Proposito dubio, an decretum Concilii sess. 24. c. 20. in princ. locum habeat, quando Ordinarius extrajudicialiter procedendo gravat partes, adeo ut non liceat partibus a tali actu extrajudiciali ad alios Superiores iudices appellare, seu reclamare, quatenus id jus permittat, sed omnino causa gravaminis in prima instantia coram eodem Ordinario cognosci debeat: Responsum est (t. J. a Congr. Concilii), hoc casu non habere locum decretum Concilii“. Tomu dodaje Fagnani l. c.: „Unde jura, quae permittunt appellationem extra iudicium a quocunque gravamine etiam reparabile per definitivam sententiam, ut in d. c. Cordi, in hoc non sunt correcta a Concilio, sed in ea tantum parte, in qua concedunt posse appellari ab interlocutoria, vel alio gravamine judicialiter illato.“ Isp. također Lega, l. c. I. II. vol. II. n. 260.

⁴² Cit. u op. 21.

tom, kada je dopušten iznimno suspenzivni priziv proti definitivnoj sentenciji. Uz to je Congr. Concilii izrično istakla,⁴³ da upitna mjesta smjeraju na sudbeni postupak, daklem ne na izvansudbeni, kakav rabi u stvarima vizitacije, i većinom pri provedbi ostalih Tridentinskih propisa.⁴⁴ Najviše što se može reći, jest, da se u cap. I. Sess. XIII. de ref. odrazuje opće načelo, t. j. načelo, da prizivu pripada obustavna moć, kada predleži „gravamen irreparabile“.

Što se tiče odluke sv. Stolice (rješenja rimskih zborova), mislila je konst. „Ad militantis“ bez dvojbe u prvom redu na velevažni dekret Congr. EE. et RR. dd. 16. Oct. 1600., na koji se i inače često pozivlje (vd. §§. 4. 21. 42. 45.). Taj dekret u točki VIII. izrično ustanovljuje, da u stvarima vizitacije i korekcije prizivu u pravilu pripada samo devolutivna moć, a suspenzivna jedino onda, kada se nanese šteta ne da definitivnom sentencijom popraviti, ili kada je poglavar sudbeno postupao. Izraz „nisi de gravamine per definitivam irreparabili agatur“ označuje izravno štetu, koja je nanese interlokutornom sentencijom, jer se samo za takovu strogo govoreći može kazati, da je nepopravljiva po definitivnoj sentenciji. Nu pošto u stvarima vizitacije i korekcije u pravilu prizivu ne pripada obustavna moć ni proti definitivnoj sentenciji, pače je upravo to najvažnije i najznačajnije, te pošto upitni dekret sam izrično veli, da se u stvarima vizitacije i korekcije u pravilu prihvatiti može samo sa devolutivnim učinkom („In causis vero Visitationis Ordinariorum, aut correctionis morum quoad devolutivum effectum tantum (appellationes) admittantur“), to se mora izraz „gravamen per definitivam irreparabile“ shvatiti i tumačiti onamo, da se njim označuje šteta, koja se kasnije popraviti ne da; daklem, ako se radi o šteti nanesej po samoj definitivnoj sentenciji, tad upitni izraz označuje štetu, koja se ne da popraviti prizivom proti definitivnoj sentenciji i sentencijom više molbe. Prema tome izraz „gravamen per definitivam irreparabile“, koji je očevidno uzet iz cap. I. Sess. XIII. de ref. nije ovdje adekvatan. Mjesto njega valja naprosto staviti „gravamen irreparabile“, koji obuhvaća koli štetu nanesej

⁴³ Cit. u op. 41.

⁴⁴ Ustanova cap. I. Sess. XIII. de ref. vrijedi za sve kriminalne parnice, pače uopće za sve parnice (cap. 20. Sess. XXIV. de ref.), dok za stvari vizitacije i korekcije i za provedbu Tridentinskih propisa crkveno pravo nešto posebna i povlaštena određuje.

po interlokutornoj toli štetu nanesenu po definitivnoj sentenciji. U cap. I. Sess. XIII. de ref. uporavljen je izraz „gravamen, quod per definitivam reparari non possit“ adekvatno, pošto je ondje govora samo o interlokutornim sentencijama.

Dekret Congr. EE. et RR. dd. 16. Oct. 1600. n. VIII. spominje samo iznimne slučajeve obustavnog priziva u stvarima vizitacije i korekcije, te ne govori o iznimnim slučajevima obustavnog priziva pri provadjanju (ostalih) Tridentinskih propisa. Kost. „Ad militantis“ § 39. dopušta iznimne takove slučajeve općenito u svim stvarima, u kojima u pravilu prizivu pripada samo devolutivna moć, dakle ne samo u stvarima vizitacije i korekcije, nego i u provedbi (ostalih) Tridentinskih propisa („Quoniam vero in hisce ipsis negotiis et causis, in quibus inhibitiones canonicam executionem impediunt aut suspendentes concedi non debent, dari possunt casus, qui... a praefata generali regula de non concedendis inhibitionibus eisque posthabendis excipiuntur...“). Uvaži li se, da Tridentin u pogledu same bezodvlačne provedivosti svojih propisa posve jednako govori, kada raspravlja o stvarima vizitacije i korekcije (cap. I. Sess. XXII. de ref., cap. 10. Sess. XXIV. de ref.) i kada raspravlja o provedbi ostalih svojih propisa (n. pr. cap. 2. Sess. II. de ref., cap. 10. Sess. XXII. de ref., cap. 18. Sess. XXIV. de ref., cap. 14. Sess. XXV. de ref. etc.), tad ne može biti dvojbe, da je u duhu Tridentina iznimno dopušten obustavni priziv ne samo u stvarima vizitacije i korekcije, nego i u provedbi ostalih Tridentinskih propisa.

U svezi s tim mora se reći, da dekret Congr. EE. et RR. dd. 16. Oct. 1600. u VIII., dopuštajući suspenzivni priziv u stvarima vizitacije i korekcije u slučaju „gravaminis irreparabilis“, samo uporavljuje na stvari vizitacije i korekcije načelo, koje u duhu Tridentina općenito vrijedi, t. j. načelo, da se u svim stvarima, u kojima se u pravilu prizvati može jedino „cum effectu devolutivo“, iznimno prizvati može „cum effectu suspensivo“, ako i ukoliko predleži „gravamen irreparabile“.

I kanonisti ne ograničuju iznimni suspenzivni priziv u stvari vizitacije i korekcije, već ga dopuštaju općenito u slučaju „gravaminis irreparabilis“ u provedbi Tridentinskih propisa.⁴⁵

⁴⁵ Santi—Leitner, l. c. I. II. tit. 28. n. 39., Lega, l. c. I. I. vol. I. n. 670; Bonnaert, l. c. pag. 182 ss., Hergenröther — Hollweck, l. c. S. 532; Haring, l. c. S. 807; Heiner, Der Kirchl. Strafprozess, Köln 1911. S. 139.

U stvarima vizitacije i korekcije imamo „gravamen irreparabile“ i u savezu s njim suspenzivni priziv, kada biskup u tim stvarima radi redovite (veće) kazne, pošto takovim kaznama nije mjesta u vizitaciji i korekciji, pak je sama uporaba tih kazna prekomjerni teret. Jednako imamo u tim stvarima suspenzivni priziv, ako biskup sudbeno postupa, ma pri tom i rabio samo neredovite (lakše, manje) kazne, koje više imaju značaj pokore nego li prave kazne, pošto sa n sudski postupak leži izvan granice vizitacije i korekcije, pak je stoga sam po sebi prekomjerni teret.

Pitanje je sada: u kojima slučajevima pripada prizivu suspenzivni učinak u provedbi ostalih Tridentinskih propisa? U stvarima vizitacije i korekcije pripada prizivu suspenzivna moć, ako biskup prekorači granice (cap. 13. X. I, 31: „nisi formam in his excesserint observandam“; Congr. EE. et RR. dd. 16. Oct. 1600. n. VIII. „nisi de gravamine irreparabili agatur“). I u provedbi Tridentinskih propisa može biskup prekoračiti granice, te nani etli gravamen irreparabile, pak će u tom slučaju i ovdje prizivu pripadati obustavna moć. Kada i kako to biva?

Crkveno je pravo odredilo, da se Tridentinski propisi provesti imaju „appellatione remota, posposita“ i t. d., t. j. tako, da priziv ne obustavlja moć i djelovanje provedbenih mjera. Ustanovljujući ovo morao je zakonodavac predvidjeti, te je i previdjao, da će biskup provodeći Tridentinske propise u ovom ili onom slučaju stranku neopravdano teretiti, a ona će taj teret podnositi morati, jer njenom prizivu ne pripada obustavna moć. Radi opće koristi, koja proizlazi iz bezodvlačne provedbe Tridentinskih propisa mogao i htio je zakonodavac pripustiti štete pojedinih, kakove moralno govoreći nužno nastaju iz općenite bezodvlačne provedivosti Tridentinskih propisa. Nu ti tereti i šteta ne smiju da su silne i nerazmjerne. Dogodi li se, da provedbena mjera sadrži silni i nerazmjerni teret ili štetu, može joj se djelovanje prizivom obustaviti.

„Gravamen irreparabile“ dakle, koji dopušta suspenzivni priziv u poslu provedbe Tridentinskih propisa, znači teret ili štetu, koja nastaje iz bezodvlačne provedbe Tridentinskih propisa, a ujedno je silna i nerazmjerna. I u stvarima vizitacije i korekcije može se dogoditi, da odredba biskupova — apstrahirajući posve od načina postupka i od prisilne mjere, kojom ju urgira — nanosi baš radi toga, što ju valja odmah provest

silnu i nerazmjernu štetu. U tom slučaju pripada i u stvari vizitacije i korekcije prizivna obustavna moć.

Kanonisti služe se analogijom pravomoćne osude, da osvijetle nazočni predmet. Kao što ne može — vele — u pravilu priziv obustaviti i spriječiti ovrhu pravomoćne osude, tako ne može ni priziv obustaviti i spriječiti ovrhu Tridentinskih propisa, i naprotiv, kao što prizivu pripada obustavna moć, kada ovršitelj pravomoćne osude prekorači granice, tako obustavlja i priziv ovrhu Tridentinskih propisa, kada biskup pri tom prekorači granice.⁴⁶

Konst. „Ad militantis“ § 39. uči, da će se ponajčešće samo na temelju svih posebnih okolnosti dotičnog konkretnog slučaja ustanoviti dati, da li predleži iznimni slučaj, t. j. slučaj, kada prizivu pripada obustavna moć, drugima riječima: da li predleži gravamen irreparabile. Ne mogu se dakle glede toga točne opće norme postaviti.

Torturu, zatvor i cenzuru navodi konst. „Ad militantis“ § 45., dekret Congr. EE. et RR. dd. 18. Oct. 1600. n. IX.⁴⁷ i rješenje Congr. Concil. dd. 15. Maii 1700. ad III.⁴⁸ kao „gravamen, quod per definitivam reperari nequit“. Za torturu, koja odavna već ne rabi u crkvenom postupku, jasno je, da nanosi silau i nepopravljivu štetu. Isto vrijedi i za zatvor, koji takodjer danas u crkvenom postupku nije u porabi. Što se cenzure tiče, biti će govora opširno dole u točki V.

⁴⁶ Cap. 43. X. II, 28: „Novit ille, qui nihil ignorat (p. d.) Praeterea interdicti sententiam Cardin. non edidit, sed potius publicavit: nec fuit dictator illius, sed verius executor. Unde cum secundum jus ab executoribus appellari non possit, nisi forsan modum excederent in exequendo, nos etiam litteris super hoc directis ad ipsum, appellationis curavimus obstaculum inhibere, appellationi ab eo interpositae non fuerat deferendum“. Isp. Fagnani l. c. in cap. 3. X. II, 28; Pirhing, Jus can. l. 1. tit. 31. n. 49; Schmalzgrueber, Jus eccl. univ. l. 2. tit. 28. n. 23., Bouuaert, l. c. pag. 127.

⁴⁷ „Cum a gravamine, quod per definitivam reparari nequit, ut indebitae carcerationis, vel torturae, vel excommunicationis etiam comminatae, appellatur, non nisi visis actis, ex quibus evidenter appareat de gravamine, appellatio admittatur, aut inhibitio vel provisio aliqua concedatur“.

⁴⁸ „An quando appellatur a gravamine, quod per definitivam reparari nequit, ut carcerationis, torturae aut excommunicationis, possit appellationem admittere, aut inhibitionem vel aliam provisionem concedere, non visis actis, ex quibus evidenter appareat de gravamine? Resp. ad III. Negative quoad cognitionem causae in gradu appellationis tantum, et affirmative quoad brevem supersessoriam“.

O tom, da li sama uporaba sudbenog postupka u provedbi Tridentinskih propisa (izuzevši stvari vizitacije i korekcije) po sebi tvori gravamen irreparabile i pravo daje na suspenzivni priziv, raspravljati ćemo kasnije u točki VII. Tamo, a djelomično i u točki VI. viditi ćemo, da li uporaba većih kazni u provedbi Tridentinskih propisa (izuzevši stvari vizitacije i korekcije) u svakom slučaju tvori gravamen irreparabile i pravo daje na suspenzivni priziv.

3. Da se ne bi pozivom na izuzetni slučaj (u stvarima vizitacije i korekcije kao i u provedbi ostalih Tridentinskih propisa) sprječavala bezodvlačna provedba odnosnih provedbenih mjera, gdje zaista iznimni slučaj, drugima riječima „gravamen irreparabile“, ne predleži, ustanovljuje konst. „Ad militantis“ u § 39. posebne opreze, što ih viši sudac (poglavar) upotrijebiti ima, kada ispituje i odlučuje, da li je mjesta suspenzivnom prizivu.⁴⁹ U prvom redu mora tražiti, da mu se predloži prizivni opis (prizivna molba). Po tom ima izviditi, da li su u njem jasno i potanko istaknute okolnosti i činjenice, koje po mnijenju prizivatelja tvore izuzetni slučaj (t. j. gravamen irreparabile), te da li je svoje navode barem polovičnim dokazom potkrijepio.⁵⁰ Nadalje mora sumarno stvar istražiti i odlučiti, da li zaista predleži izuzetni slučaj, pak ako to pronadje, ima na molbenici (prizivu) vlastoručno napisati, da nižoj molbi valja otproviti zabranu (inhibitio), uslijed koje ne će smjeti dalje postupati, odnosno izdanu sentenciju provesti. Tek iza toga mogu bilježnici više molbe sastaviti i na nižu molbu otpremiti pismenu zabranu (inhibitio), i ta treba da na kraju sadrži doslovno ovu klauzulu: „Nos enim attentis juribus in supplicii libello nobis praesentatis atque in actis exhibitis, sic ut praeferitur, inhibendum esse speciali rescripto mandavimus“. Ne ima li te klauzule, gubi zabrana pravnu vrijednost, te ju može niža molba prezrijeti.

VI. Censurae.

1. Već je dekretalno pravo ustanovilo bilo, da priziv proti cenzurama ne ima obustavne moći, budući da one same sobom

⁴⁹ Isp. Congr. EE. et. RR. dd. 16. Oct. 1600. n. III. IX., i Congr. Concil. dd. 15. Maii 1700. ad III. VIII.

⁵⁰ Inače je samo kod priziva proti interlokutornoj sudbenoj sentenciji te kod priziva izvanrednoga propisano, da se u prizivu i to pismenom moraju navesti razlozi. Vd. cap. 1. in VI. II, 15 cit. u op. 33. i cap. 59. X. II, 28.

donose ovrhu, t. j. ne trebaju provedbe, već neposredno i bezodvlačno djeuju i krivce odnosnih duhovnih dobara i prava lišavaju⁵¹. Izraz „censura“ uzimamo ovdje u strogom smislu riječi za kaznu medicinalnu. Interdikt i suspenzija, ako su upravljene kao vindikativne kazne, ne donose sa sobom ovrhu, dosjedno priziv obustavlja njihovo djelovanje.⁵²

Spomenuta ustanova dekretalnog prava o cenzurama u strogom i pravom smislu riječi, vrijedi naravno sam za cenzure, koje su već izrečene i to bezuvjetno izrečene, kako je to i u cap. 40. X. II, 28. naglašeno.⁵³ Kod uvjetno izrečenih cenzura obustavlja priziv uložen prije, nego se uvjet ispuni, vlast onoga, koji ju je izrekao, a u savezu s tim i djelovanje same cenzure.

Cenzure „laae sententiae a jure“ nastupaju u mah čim se odnosni prekršaj počini, te djeluju neposredno i bezodvlačno u nutarnjem sudu. U vanjskom pak ne uzima se na njih obzir, dok nije uslijedila „sententia declaratoria“. Pošto je priziv uredba

⁵¹ Cap. 53. § 1. X. II, 28: „Verum quia multotiens quid ad tempus per appellationem legitimam a iudicis sui, quoad al quem certum articulum, eximitur potes a te: consulisti nos, utrum si quis excommunicationis sententia inodatus, ante denuntiationem ipsius ab ea, tamquam minus rationabiliter promulgata, in eo casu, in quo ante sententiam appellatio vires obtinisset, curaverit provocare, eo quod per appellationem interpositam excommunicantis videtur iudicium dormitasse, ipse denuntiare possit eundem, et ad tempus Ecclesiasticis beneficiis Clericum spoliare? Nos itaque respondemus, quod cum executionem excommunicatio secum trahat, et excommunicatus per denuntiationem amplius non ligetur, ipsum excommunicatum denuntiare potes, ut ab aliis evitetur. Et illi proventus ecclesiastici merito subtrahuntur, cui Ecclesiae communitio negatur. — Cap. 20. in VI. V, 11: „Is, cui est Ecclesiae interdictus ingressu (cum sibi per consequens censeatur in ipsa divinorum celebratio interdicta) irregularis efficitur, si contra interdictum huiusmodi divinis in ea se ingerat, in suo agens officio sicut prius. Talis quoque si hoc interdicto durante decedat, non debet in Ecclesia vel coemeterio Ecclesiastico (nisi poeni uerit) sepeliri. Sane sicut excommunicatio, sic ab officio vel ab ingressu Ecclesiae lata suspensio, aut ipsius effectus, per appellationem sequentem minime suspenduntur.“ — 1 p. takodjer cap. 8. § 1. X. I, 31.

⁵² Isp. Schmalzgrueber, Jus ecll. univ. Ingolstadii 1728. I. 2. tit. 28. n. 25., Lega, l. c. I. II. vol. IV. n. 264. Razlog jest, što im (glavna) svrha nije popravak i boljak krivca.

⁵³ „Praeterea requisiti fuimus, si quis Iudex ita protulerit sententiam: Nisi Sempronio intra 20 dies satisfeceris, te excommunicatum, vel suspensum aut interdictum esse cognoscas: ille in quem fertur sententia, medio tempore appellans, ad diem statutum minime satisfecerit, utrum ille sententia tali ligetur, aut interpositione appellationis tutus exstat? Videtur autem nobis, quod huiusmodi sententiam appellationis obstaculum debeat impedire.“

vanjskog suda, to se može o prizivu proti cenzurama „latae sententiae a jure“ govoriti samo s obzirom na sentenciju, kojom se u vanjskom sudu izjavljuje, da je dotičnik u odnosu cenzuru pao (sententia declaratoria). Proti takovoj sentenciji može se prizvati „cum effectu suspensivo“, jer ona samu cenzuru ne izriče i njome ne udara, već jedino izjavljuje, da je dotičnik u cenzuru pao.⁵⁴

Prije nego li sudac izrekne deklaratornu sentenciju, mora krivca na sud pozvati. U tom pozivu leži prijetnja, da će se izreći sentencija deklaratorna, ako se dotičnik ne obrani. Ta prijetnja dolazi u pravu pod imenom „comminatio sententiae latae a jure“ i proti njoj ne može se prizvati „cum effectu suspensivo.“⁵⁵ Razlog jest, što se proti samoj deklaratornoj sentenciji može prizvati „cum effectu suspensivo“, pa je zato priziv proti ovakovoj prijetnji priziv proti interlocutornoj, koja ne nanosi nepopravljivu štetu, a te je prizive prije definitivne, u našem slučaju: prije deklaratorne sentencije, Tridentin u cap. 1. Ses. XIII. de ref. i u cap. 20. Sess. XXIV. de ref. dokinuo.

Drugačije se stvar ima, kada poglavar (sudac) prijeti, da će koga udariti cenzurom (censura ferendae sententiae). Priziv proti ovakovoj prijetnji imade obustavnu moć, t. j. njime se suspendira vlast poglavara tako, da iza priziva ne može valjano izreći cenzure. Razlogom jest, što bi inače poglavar, ako bi usprk s priziva mogao valjano izreći cenzuru, izričući cenzuru stranku u velike teretio i taj se teret ne bi mogao popraviti, pošto cenzura sa sobom donosi ovrhu. Prijetnja dakle sa cenzurom ferendae sententiae jest „sententia interlocutoria inferens gravamen irreparabile“ (per definitivam, per appellationem a definitiv.).⁵⁶

Ako cenzurirani napusti svoj otpor (contumacia) proti crkvenom poglavarstvu, mora mu se „ex justitia“ podijeliti

⁵⁴ Isp. Fagnani, l. c. in cap. 12. X. II, 28. n. 50; Suarez, De censuris, disp. III. sect. 16. n. 3; Lega, l. c. l. II. vol. IV. n. 498; Bouuaert, l. c. pag. 187.

⁵⁵ Isp. Fagnani, l. c. in cap. 12. X. II, 28. n. 46—50; Barbosa Collectanea doctor. in Concil Trident., Lugduni 1642. p. 363. n. 31; Const. „Ad militantis“ § 36.

⁵⁶ Isp. Congr. EE. et RR. dd. 16. Oct. 1600. n. IX. (cit. u op. 47.): „Cum a gravamine, quod per definitivam reparari nequit, ut . . . excommunicationis etiam comminatae, appellatur etc.“

održavanje od cenzure.⁵⁷ Priziv, što bi ga tko uložio proti podijeljenom već održavanju, ne ima naravno odgodne moći, pošto je održavanjem cenzura uklonjena, pak dosljedno tomu ne može više da djeluje. Ne ima priziv odgodne moći ni onda, kada se prizivlje proti održavanju prije, nego li je u istinu podijeljeno, t. j. kada se prizivlje proti poglavaru, koji se sprema da od cenzure odriješ. ⁵⁸ Razlog jest, što se cenzura, koja je poena medicinalis, mora ukloniti bez obzira na svakoga drugoga, ako je otpor cenzuriranoga prestao.

Konst. „Ad militantis“ § 37. iznosi razloženu nauku u glavnim crtama veleći, da se može prizvati „cum effectu suspensivo“: „a comminatione excommunicationis a jure latae et a sententia excommunicationis latae ab homine, suspensionis et interdicti, nisi appellatio fuerit interposita ex capite nullitatis; et e converso a sententia absolutionis ab eisdem censuris ecclesiasticis“. Konstitucija dopušta suspenzivni priziv, ako je osuda, kojom se netko udara cenzurom, nevaljana („nisi appellatio fuerit interposita ex capite nullitatis“); što je posve shvatljivo, pošto ništetna osuda ne ima uopće učinka pravnog, daklem ni taj, da bi mogla spriječiti suspenzivni priziv.

2. Cenzure kao sredstva za provedbu Tridentinskih propisa navodi Konst. „Ad militantis“ u §§ 8. 4. i 25. Tridentin sam

⁵⁷ Cap. 11. X. I, 2: „Ex litteris vestrae devotionis accepimus (p. d.) Licet a vobis fide praestita fuerit constitutum, ut si quis Magistrorum ordinationi universitatis ipsorum duceret resistendum, et primo, secundo tertioque communitus, intra triduum universitati parere contemneret Magistrorum, ex tunc beneficio societatis eorum in magistralibus privaretur; et ob hoc Magister G. fuit eorum communione privatus. Quia tamen constitutum non fuit, ut in perpetuum huiusmodi privatio perduraret, cum tam juris canonici, quam nostri moris existat, ut is, qui propter contumaciam communione privatur, cum satisfactionem congruam exhibuerit, restitutionem obtineat; mandamus, quatenus supradictum Magistrum statutis vestris nunc humiliter parere curantem, ad communionis vestrae consortium in magistralibus admittatis“. Vd. takodjer cap. 24. X. V, 3. — Potanje propise o održavanju prizivatelja sadržaje cap. 40. X. V, 39; cap. 23. X. V, 40; cap. 7. in VI°. V, II; Congr. EE. et RR. dd. 16. Oct. 1600. n. XII. XIII. coll. § 45. Const. „Ad militantis“.

⁵⁸ Cap. 25. X. II. 28: „Qua fronte . . . (p. d.) Sane si quis pro contumacia vel alia qualibet causa interdicto vel excommunicatione tenetur adstrictus, et offert se ad justitiam, de his, pro quibus sententiam ipsam excepit, Judex eum (ne in excommunicatione decedat) absolvere poterit, etiamsi pars adversa, ne absolvatur, appellationis obstaculum interponat . . .“

navodi kao prisilna sredstva za provedbu odnosnih svojih propisa u cap. 2. Sess. V. de ref., cap. 1. 3. 6. Sess. XIV. de ref., cap. 1. Sess. XXI. de ref., Decret. de observ. et evit. in celebr. missae Sess. XXII. de ref., cap. 18. Sess. XXIII. de ref., cap. 4. Sess. XXIV. de ref., cap. 5. Sess. XXV. de reg. et mon., cap. 8. 14. Sess. XXV. de ref. Konst. „Inscrutabili“ navodi ih kao sredstva za provedbu odnosnih Tridentinskih propisa u § 6., a tako i konst. „Superna“ u § 3. Pijo IV. u konst. „Benedictus Deus“ §. 3. općenito govori o cenzurama kao o prisilnim sredstvima za provedbu Tridentinskih propisa („ut eadem decreta et statuta (t. j. Tridentina) . . . inviolabiliter faciant observari, contradictores per censuras . . . appellatione potposita compescendo“)

U savezu s tim nameće se pitanje: da li prizivu pripada odgodna moć, kada biskup provodeći Tridentinske propise rabi cenzure. U pogledu već izrečenih cenzura je očito, da priziv ne ima odgodne ili obustavne moći, pošto takove cenzure sa sobom donose ovrhu, kako smo gore pod 1. vidili. Može se dakle ovo pitanje odnositi samo na cenzure, u koliko još nisu izrečene t. j. na cenzure, kojima se biskup prijeti neposlušnima za slučaj neposluha (comminatio censurae ferendae sententiae). Provodeći Tridentinske propise izdaje biskup naloge, koji smjeraju onamo, da potčinjeni nešto učini odnosno propusti, što Tridentin odredjuje, odnosno zabranjuje. Te svoje naloge providja često prijetnjom cenzure ferendae sententiae za slučaj neposluha. Ima li priziv u tom slučaju obustavnu moć? Ako odnosni nalog biskupov — apstrahirajući od cenzure, kojom biskup prijeti za slučaj neposluha — sam po sebi ne sadrži „gravamen irreparabile“, ne može priziv obustaviti moć i djelovanje naloga, već će ga vjernik ispuniti morati, pošto se radi o nalogu izdanom za provedbu Tridentinskog propisa, a u tim stvarima, kako vidjesmo gore pod IV., priziv već ne ima obustavne moći. Preostaje dakle samo pitanje: da li priziv obustavlja moć prijetnje sa cenzurom tako, da ju biskup u slučaju neposluha ne može ostvariti, t. j. cenzuru izreći.

Razložili smo pod 1., da prizivu općenito pripada obustavna moć proti prijetnji sa cenzurom ferendae sententiae. To načelo moramo uporabiti i na prijetnju sa cenzurom ferendae sententiae pri provedbi Tridentinskih propisa, ako ne možemo dokazati, da za te stvari (t. j. provedbu Tridentinskih propisa) postoji iznimka.

Konst. „Ad militantis“ u § 37. niječe obustavnu moć prizivu proti prijetnji sa cenzurom latae sententiae a jure i proti već izrečenoj cenzuri. O prijetnji sa cenzurom ferendae sententiae ne govori konstitucija izrično, ali slijedi iz nje „argumento a contrario“, da dopušta u tom slučaju obustavni priziv. Nu time nije stvar riješena, jer konst. „Ad militantis“ iznosi samo opća načela, koja u pogledu priziva proti cenzurama vrijede, a ne raspravlja o njihovoj uporabi pri provedbi Tridentinskih propisa. Jednako postupaju i kanoniste, kada razlažu nauku o cenzurama, te si ne stavljaju pitanje, da li radi posebnih razloga u pogledu provedbe Tridentinskih propisa kavova iznimka postoji. Po našem mnijenju imade takovih posebnih razloga za prijetnju sa cenzurom ferendae sententiae, u koliko ista rabi pri provedbi Tridentinskih propisa. Ti su pako razlozi, što se inače ne mogu odnosni Tridentinski propisi provesti onako, kako i Tridentin sam, i konst. „Benedictus Deus“, i konst. „Ad militantis“, konst. „Inscrutabili“ i konst. „Superna“ odredjuju, da se imadu provesti.

Spomenuti zakoni odredjuju, da se Tridentinski propisi imadu provesti bezodvlačno, pa za to i isključuju obustavni priziv. Mjere dakle, što ih biskup upotrebljuje, da odnosne propise provede, moraju imati takovu moć, da ih priziv ne obustavlja. Medju te mjere spadaju po izričitoj ustanovi napomenutih zakona i cenzure; dosljedno i njima pripada moć, koja se prizivom ne da obustaviti. To i dopuštaju svi kanonisti u pogledu već izrečenih cenzura, ali se mora dopustiti i u pogledu prijetnje sa cenzurom fer. sententiae. Cenzure se naime ne mogu izreći, a da krivac nije prije opomenut.⁵⁹ Tako dobiva prigodu, da proti svakoj cenzuri fer. sententiae može prizvati, dok se glavari s njom prijeti. Priznade li se takovom prizivu odgovorna moć, ne može biskup više izreći cenzure, dosljedno ni cenzurom urgirati provedbu odnosnog Tridentinskog propisa, a to se kosi sa ustanovama spomenutih zakona, koji vele, da biskup imade cenzurama siliti neposlušne na obdržavanje Tridentinskih propisa bez obzira na njihov priziv („appellatione postposita, remota“).

Kada Tridentin i ostali spomenuti zakoni odredjuje, da biskup imade cenzurama siliti neposlušne na obdržavanje Tridentinskih propisa „appellatione remota“, sigurno nisu namjeravali ovom frazom (appell. remota) naglasiti, da priziv ne

⁵⁹ Cap. 48. X. V. 39; cap. 5. 6. 7. 8. 9. in VI°. V, 11; cap. 26. 61. X. II, 28. Isp. Suarez, De censuris, disp. III. sect. 10.

može obustaviti djelovanje već izrečenih cenzura, pošto je to odviše poznato, da bi trebalo u tim zakonima napose isticati i pošto to uvijek vrijedi, daklem ne samo pri provedbi Tridentinskih propisa. Mora s toga odnosna fraza upotrebljena za cenzure nešto više značiti, a to jest: da biskup u svrhu provedbe Tridentinskih propisa može slobodno i nesmetano usprkos priziva proti prijetnji sa cenzurom ovu izreći i njenim uplivom neposlušnoga na obdržavanje primorati.

I ostale mjere, što ih biskup pri provedbi Tridentinskih propisa uporavljuje (n. pr. *sequestratio et privatio fructuum* (§ 14. const. „*Ad militantis*“), *privatio beneficii* (Trid. cap. 1. de ref. Sess. XXIII. i t. d.), može on uporabiti, ma se i uložio priziv proti odredbi njegovoj, kojom prijeti tim mjerama za slučaj neposluha. Pošto spomenuti zakoni ne čine razlike između tih mjera i cenzura, vrijediti će i za cenzure ono, što vrijedi za ostale provedbene mjere.

Pravomoćnu osudu može biskup provesti usprkos priziva. Pri tom se smije (za slučaj potrebe) služiti i prijetnjom sa cenzurama, pak može cenzuru izreći usprkos priziva proti prijetnji sa cenzurom. „*Executio decretorum Concilii Tridentini*“ ima se shvatiti analogno prema ovrhi pravomoćne osude; dosljedno i kod provedbe Tridentinskih propisa ne može priziv proti prijetnji sa cenzurom zapriječiti, da se cenzura ne izrekne.

Iz ovih razloga držimo, da prizivu proti prijetnji sa cenzurom *ferendae sententiae*, u koliko ista rabi pri provedbi Tridentinskih propisa, ne pripada obustavna moć.

Nije se bojati, da bi u našem mnijenju oni slučajevi, u kojima je moguće proti provedbi Tridentinskih propisa prizvati „*cum effectu suspensivo*“, uporabom cenzura — točnije — uporabom prijetnje sa cenzurom izgubili svoj povlašteni značaj. Uvijek bo se pita, da li je odredba biskupova, koju je i dao i koju urgira prijeteci se sa cenzurom, takove naravi, da prekomjerno tereti stranku, ili ne. Radi li se o prvom, t. j. o odredbi, koja sama sobom, apstrahirajući od prijetnje sa cenzurom, prekomjerno stranku tereti, može ova proti samoj odredbi prizvati „*cum effectu suspensivo*“ i tim je suspendirana vlast biskupa tako, da nije kadar prijetnju svoju ostvariti te cenzuru izreći. Radi li se o drugom, t. j. o odredbi biskupovoj, koja sama po sebi, apstrahirajući od cenzure, stranku prekomjerno ne tereti, to ne može ona proti samoj odredbi „*cum effectu suspensivo*“

prizvati, pak je biskupu slobodno da svoju prijetnju ostvari i cenzuru izrekne.

Dopuštamo ipak, da imade slučajeve, gdje stranka može prizvati „cum effectu suspensivo“ proti prijetnji sa cenzurom, ma da izdana odredba, koju biskup urgira prijetnjom cenzure, sama po sebi ne sadrži prekomjerni teret. To biva onda, kada cenzura, kojom biskup prijeti, ne stoji u razmjerju sa predmetom, o kojem se „in concreto“ radi. Ovo nerazmjerje samo po sebi tvori prekomjerni teret za stranku, pak joj daje pravo, da suspenzivni priziv uloži proti prijetnji s odnosnom cenzurom. Inače, gdje takovog nerazmjerja ne ima, ne pripada prizivu proti prijetnji sa cenzurom obustavna moć, ako odnosna odredba biskupova, koju izdaje u svrhu provedbe Tridentinskog propisa, te ju urgira prijetnjom sa cenzurom, sama po sebi i apstrahirajući od cenzure ne sadrži prekomjerni teret.

U stvarima vizitacije i korekcije mogu se radi posebnog značaja ovih pravnih uredbi samo manje cenzure uporabiti.⁶⁰ U provedbi Tridentinskih (ostalih) propisa mogu se uporabiti i veće, ako i koliko su u razmjerju sa predmetom, o kojem se „in concreto“ radi.

VI. Processus judicialis.

1. Proti provedbi Tridentinskih propisa, medju koje spadaju i stvari vizitacije i korekcije, ne ima priziv u pravilu obustavnu moć. Tridentinske propise može biskup provoditi koli izvansudbeno toli sudbeno, pak je nužno istražiti, da li prizivu manjka obustavna moć samo onda, kada biskup Tridentinske propise izvansudbeno provodi, ili pako i onda, kada ih sudbeno provodi.

Daleko pretežna množina kanonista ne poriče „conceptis verbis“ prizivu obustavnu moć u slučaju sudbenog postupka, ali se tako izražuje, da se njihove izjave prirodno i bez nasilja drugačije shvatiti ne mogu, nego li u niječnom smislu. Neki kanoniste „conceptis verbis“ uče, da prizivu pripada obustavna moć, ako biskup Tridentinske propise sudbeno provodi.⁶¹ Drugi opet „conceptis verbis“ uče, da prizivu ne pripada obustavna

⁶⁰ Vd. točku III. 2. i V. 2.

⁶¹ Santi-Leitner, l. c. I. 2. tit. 28. n. 37. ss.; Lega, l. c. I. I. vol. I. n. 672.

moć ni onda, kada biskup Tridentinske propise sudbeno provodi.⁶²

Kanoniste, koji uče, da prizivu ne pripada obustavna moć proti provedbi Tridentinskih propisa, ma da biskup sudbeno postupa, protežu ovu svoju tvrdnju na sve Tridentinske propise, uključiv amo i stvari vizitacije i korekcije. U dokaz ovoga nazora upiru se na konst. „Ad militantis“. Pozivlju se na izraze „judiciorum cursus“ (§ 1.), „quae judicata fuerint“ (§ 21.), „judiciorum methodus“ (§ 48.), a osobito na izreku § 38.: „Adversus decreta, mandata et provisiones huiusmodi . . . vel simplex dumtaxat et extrajudicialis recursus per viam supplicis libelli ad Nos et successores Nostros Romanos Pontifices, vel respective et juxta causarum naturam et qualitatem appellatio ad quos de jure in solo devolutivo et sine retardatione vel praejudicio legitimae executionis recipi et admitti possit“. Spomenuti izrazi, vele, jasno pokazuju, da se radi o sudbenom postupku pri provedbi Tridentinskih propisa (processus judicialis). Još jasnije da se to vidi iz navedene izreke § 38., gdje konstitucija riječima „simplex dumtaxat et extrajudicialis recursus“ upućuje na izvansudbeni priziv, a riječima „vel respective et juxta causarum naturam et qualitatem appellatio ad quos de jure“ na sudbeni priziv, pa tako koll u slučaju izvansudbenog priziva (i postupka) toli u slučaju sudbenog priziva (i postupka) isključuje suspenzivni učinak („in solo devolutivo“).

Što se tiče izraza „judiciorum cursus“ (§ 1.) i „judiciorum methodus“ (§ 48.), to oni ne pružaju dovoljan dokaz. Konstitucija bo „Ad militantis“ ne radi jedino o prizivu proti provedbi Tridentinskih propisa i u savezu s tim jedino o postupku pri provedbi Tridentinskih propisa, nego o prizivu uopće i postupku uopće. U nekim stvarima je postupak izvansudben, pak u savezu s njim i priziv, u drugima je opet sudben i u savezu s njim i priziv. Konstitucija je stoga morala upotrijebiti izraz, koji će obuhvatiti jedan i drugi slučaj postupka i priziva, pak je za to odabrala izraze „judiciorum cursus“ i „judiciorum methodus“ u širem smislu, u kojem označuju postupak bilo sudbeni bilo izvansudbeni.

Izraz „quae judicata fuerint“ (§ 21.) može se iz spomenutog čas prije razloga uzeti u širem smislu riječi za odluku

⁶² Bonix, De judiciis, Parisiis 1855, Tom. II. p. 259. s.; Claves Bouaert, l. c. p. 183 s.

(sudbenu, izvansudbenu). K tomu pridolazi, da je konst. „Ad militantis“ taj izraz zajedno sa kontekstom preuzela iz Trid. cap. 10. Sess. XXIV. de ref., i to sigurno u onom istom smislu, u kojem tamo dolazi. Tridentin je pako tamo izraz taj rabio prema autentičnom tumačenju Congr. Concil. u širem smislu, t. j. u smislu izvansudbene odluke.⁶³

Što se tiče citirane izreke iz § 38., ne znači izraz „simplex dumtaxat et extrajudicialis recursus per viam supplicis libelli ad Nos et successores Nostros Romanos Pontifices“ izvansudbeni priziv, pak u savezu s tim ne znači ni izraz „juxta causarum naturam et qualitatem appellatio ad quos de jure in solo devolutivo“ jedino sudbeni priziv. Konstitucija točno razlikuje „recursus“, „appellatio“. Prvi joj je izvanredno pravno sredstvo, vezano na rokove i na redoviti tečaj molba, t. j. priziv koji sudbeni toli izvansudbeni. Prvomu je (recursus) mjesta, kada biskup postupa „ex informata conscientia“ u slučajevima, o kojima radi konst. „Ad militantis“ u § 23., drugom je (appellatio) mjesta u ostalim slučajevima, o kojima radi konstitucija u §§ 6.—37. Izraz po tom (appellatio) ovdje znači redovito pravno sredstvo. Da li je taj priziv sudben ili izvansudben, nije u § 38. rečeno, ali ni porečeno.

Tvrđnja nekih kanonista, da u smislu konst. „Ad militantis“ prizivu ne pripada obustavna moć, kada biskup u stvarima vizitacije i korekcije sudbeno postupa, očividno je neispravna. Sudbeni postupak kosi se sa pojmom, značajem i svrhom vizitacije i korekcije, kako smo gore razložili u točki II., pak zato takvom postupku ne pripadaju povlašteni učinci, koji su po kanonskom pravu podijeljeni postupku, koji se kreće u granicama prioveljenima vizitaciji i korekciji. Uz to su rimski zborovi⁶⁴ toliko puta najodlučnije naglasili, da prizivu u stvarima vizitacije i korekcije pripada obustavna moć, ako je biskup sudbeno postupao, da je posve nerazumljivo, kako se može protivno mnijenje braniti. Ne hasni pozivati se na konst. „Ad militantis“, kao da je njom u toj stvari promjena uvedena. Konstitucija bo u § 48. jasno veli, da njeni propisi ne sadrže nove ustanove, već samo ponavljaju i potvrđuju dosadanje („Omnia et singula hactenus a nobis disposita ad rectam judiciorum

⁶³ Congr. Concil. rel. a Fagnani in cap. 3. X. II, 28. n. 14. 15. cit. u op. 21.

⁶⁴ Vd. cit. rješenje u op. 21.

methodum restituendam eo impensius ab omnibus exacte custodiri et observari mandamus, quo clarius constat, hac Nostra constitutione non novas ferri sed antiquas instaurari leges provide sapienterque institutas et temporum injuria ac hominum fraude obsolentas et novo pontificiae auctoritatis praesidio communiri ordinem procedendi in causis jam diu praescriptum⁶⁵). Što više, u § 21., gdje govori o vizitaciji i korekciji, te prizivu poriče obustavnu moć, upućuje izrično na dekret Congr. EE. et RR. dd. 16. Oct. 1600 („ad formam tamen decretorum S. Congregat. Episcoporum de mandato s. m. Clementis VIII. editorum anno MDC“). Poriče dakle u stvarima vizitacije i korekcije prizivu obustavnu moć u ovoj istoj mjeri i opsegu, u kojem to čini dekret CC EE. et RR. dd. 16. Oct. 1600. n. VIII,⁶⁵ t. j. samo u slučajevima izvansudbenog postupka.

Kako je Benedikt XIV. u svojstvu učenjaka, i nakon što je izdana Konst. „Ad militantis“, sudio o prizivu u stvarima vizitacije i korekcije, za slučaj da biskup sudbeno postupa, vidi se iz djela De syn. dioecesana l. 13. cap. 5. n. 12., gdje piše: „Accedit, Synodales constitutiones ad unum plerumque collin-are scopum, correctionis nimirum et reformationis morum: in qua materia sacri canones non admittunt appellationem, nisi in devolutivo, per textus in cap. Irrefragabili, de offic. Ordin. et in cap. Ad nostram, de Appellat., innovatos a Tridentino in cap. 1. sess. 22. et cap. 10. sess. 24. de ref.; quas quidem saluberrimas sanctiones nos ad unguem observari jussimus in nostra Constitutione 48. § 21 nostri Bullarii tom. 1. pag. 137. Et quamquam Doctores hanc assertionem ita limitent, ut appellationi, etiam in suspensivo, locum esse affirmant, cum Episcopus, servato ordine judiciario in aliquem animadvertit, atque in eiusdem correctione nimum excedit, a justitiae, et aequitatis semita deflectens, juxta late deducta per Fagnanum i. it. cap. Irrefragabili, n. 6. et seq. de off. Ordin., in cap. Ad nostram de appellat. per tot., haec tamen limitatio non afficit synodales constitutiones: hae quippe non se habent per modum peculiaris sententiae contra aliquem latae, cui sit praemittendus ordo judicarius; sed sunt leges universim editae ad cleri populique mores corrigendos, et reformandos, quas appellationem in suspensivo prorsus excludere scite considerat Pignatellus consult. 72. tom. I.“

⁶⁵ Cit. u op. 21.

Kanonisti, koji uče, da prizivu pripada obustavna moć, kada biskup Tridentinske propise sudbeno provodi, upiru se na često već spominjana rješenja rimskih zborova, u kojima je suglasno i odlučno prizivu zanijekan suspenzivni učinak, ako je biskup sudbeno postupao.⁶⁶ Rado priznajemo, da prizivu ne pripada obustavna moć, ako je biskup u stvarima vizitacije i korekcije sudbeno postupao. To bo je najočitiije u spomenutim rješenjima sadržano. Nu ne valja smetnuti s uma, da upitna rješenja ne govore općenito o provedbi Tridentinskih propisa, već samo o postupku u stvarima vizitacije i korekcije. Tridentin pako izdao je mnoge propise, koji nisu u izravnoj i nužnoj svezi sa vizitacijom i korekcijom. Znatan dio tih propisa odnosi se na stvari i mjere, koje su u prvom redu upravne i izvan-sudbene, n. pr. postavljanje zamjenika ili koadjutora župniku (konst. „Ad milit.“ §§ 9. 11. 12); osnivanje, dijeljenje, spajanje i prenašanje župa (konst. „Ad milit.“ § 11. 13. 16.); raspis natječaja za župnički ispit, ocjena ispitatelja, izbor župnika i podjeljivanje župa (konst. „Ad milit.“ § 17.); ustanovljivanje roka, u kojemu ima redovnički poglavar kazniti krivca i o kazni biskupa obavijestiti (konst. „Ad milit.“ § 24.) i t. d.

U pogledu svih tih stvari, čija je upravna (izvansudbena) narav izvan svake sumnje, mislim, da prizivu pripada obustavna moć, ako je biskup sudbeno postupao. Razlogom su nam ponaj-prije spomenuta rješenja rimskih zborova, koja u slučaju sudbenog postupka dopuštaju obustavni priziv. Istina je doduše, kako već naglasismo, da upitna rješenja izrično govore samo o stvarima vizitacije i korekcije, ali se ne možemo oteti utisku, da se u njima odražuje opće načelo, koje na konkretni slučaj vizitacije i korekcije upravljaju. Daljni nam je razlog, što po ustanovama kanonskog prava prizivu općenito pripada obustavna moć u sudbenom postupku. Od tog pravila valja dopustiti iznimku samo iz dostatnih razloga. Takovih pako ne ima u pogledu stvari, o kojima ovdje raspravljamo. Te su stvari po svojoj prirodi izvansudbene, pak je posve prirodno, da se u njima i izvansudbeno postupa. Što je Tridentin, odnosno konst. „Ad militantis“ odredila, da u njima priziv ne ima obustavne moći, valja shvatiti za priziv primjeren samim tim stvarima, t. j. za priziv izvansudbeni. Postupa li biskup u njima sudbeno, ima sebi i svom postupku — jednako kao i u stva-

⁶⁶ Citirana u op. 21.

rima vizitacije i korekcije — pripisati, što će se proti njegovim odlukama (sudbenima) moći prizvati „cum effectu suspensivo“.

Tridentin je takodjer propise izdao o nekim stvarima, koje nisu po svojoj naravi izvansudbene (upravne), te se je o postupku u njima tako izrazio, da ne može biti dvojbe, da u njima valja sudbeno postupati. I glede tih stvari odredio je, da prizivu ne pripada obustavna moć. Navodimo takove predmete.

U cap. 14. Sess. XXV. de ref.⁶⁷ govori Tridentin o prilježničtvu nadarbenika, koji ne imaju kuratne nadarbine, te ustanovljuje, da ih biskup ima opomenuti, neka se takovog odnošaja kane. Ne bude li opomena koristila, gube ipso facto trećinu svojih prihoda, koju će biskup crkvi ili inoj pobožnoj svrsi privesti. Ako nakon toga budu drugi put opomenuti, pak ustraju u zlu, gube sve prihode svoje nadarbine, koje će biskup opet crkvi ili inoj pobožnoj svrsi privesti, a ujedno ih ima suspendirati od službe i nadarbine na vrijeme, što ga uputnim smatra. Nastave li i poslije suspenzije svoj nedozvoljeni odnošaj, valja da ih biskup liši nadarbine i uz to nesposobnima proglasi za svaku crkvenu čast, službu i nadarbinu. Priziv ne priječi i ne obustavlja uporabu svih spomenutih mjera i kazna.

⁶⁷ „... Quod si a superioribus moniti, ab iis (t. j. concubinis) se non abstinerint; tertia parte fructuum, obventionum ac proventuum beneficiorum suorum quorumcumque, et pensionum ipso facto sint privati, quae fabricae ecclesiae aut alteri pio loco arbitrio episcopi applicetur. Sin vero in delicto eodem, cum eadem, vel alia femina perseverantes, secundae monitioni non paruerint; non tantum fructus omnes, ac proventus suorum beneficiorum, et pensiones eo ipso amittant, qui praedictis locis applicentur, sed etiam a beneficiorum ipsorum administratione, quoad Ordinarius, etiam uti Sedis Apostolicae delegatus, arbitrabitur, suspendantur: et si ita suspensi, nihilominus eas non expellant, aut cum iis etiam versentur; tunc beneficiis, portionibus, ac officiis, et pensionibus quibuscumque ecclesiasticis perpetuo priventur, atque inhabiles, ac indigni quibuscumque honoribus, dignitatibus, beneficiis ac officiis in posterum reddantur; donec post manifestam vitae emendationem ab eorum superioribus cum iis ex causa visum fuerint dispensandum. Sed si postquam eas semel dimiserint, intermissum consortium repetere, aut alias huiusmodi scandalosas mulieres sibi adungere ausi fuerint; praeter praedictas poenas, excommunicationis gladio plectantur. Nec quaevis appellatio, aut exemptio praedictam executionem impediatur, aut suspendatur; supradictorumque omnium cognitio non ad archidiaconos, nec decanos, aut alios inferiores, sed ad episcopos ipsos pertineat, qui sine strepitu, et figura iudicii, et sola facti veritate inspecta, procedere possint. Clerici vero, beneficia ecclesiastica, aut pensiones non habentes, juxta delicti, et contumaciae perseverantiam, et qualitatem, ab ipso episcopo carceris poena, suspensione ab Ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliisve modis, juxta sacros canones puniantur“.

Isti slučaj navodi konst. „Ad militantis“ u § 25. i to kako se po sebi razumije u istom smislu i značenju kao i Tridentin, što je u ostalom očito iz upute na Tridentin: „juxta praescriptum S. Concilii Tridentini Sess. XXV. de reform. cap. 14.“.

Gubitak svih dohodaka, suspenzija na dugo vrijeme, a pogotovo gubitak nadarbine i nesposobnost za svaku crkvenu čast, službu i nadarbinu, očito su kazne, koje nadilaze granice popravka vladanja (*correctio morum*). Radi se dakle o redovitim, velikim, pače vrlo teškim kaznama, koje su u porabi pri sudskom postupku, dosljedno i postupak, o kojem je ovdje govora, može biti samo sudbeni postupak. Sve te mjere i kazne ima biskup prema izričitoj ustanovi Tridentina i suglasnoj konst. „Ad militantis“ uporaviti, provesti i ovršiti usprkos priziva; drugima riječima: prizivu ne pripada obustavna moć.

Tu je dakle po srijedi jasan i očit slučaj, gdje prizivu proti provedbi Tridentinskog propisa ne pripada obustavna moć, ma da je biskup provodeći odnosni propis sudbeno postupao. Ne hasni izgovor, da se tu radi o notornom slučaju, u kojemu radi notornosti ne ima mjesta ni sudbenom postupku ni prizivu⁶⁸ Tridentin bo govori općenito o prilježničtvu upitnih osoba, daklem ne samo o notornim slučajevima njihova prilježništva. Tome pridolazi, što Tridentin ovdje nedvojbeno nešto posebna proti prilježničtvu ustanovljuje, koje toli odurava i najoštrijim mjerama nastoji iskorijeniti, dok načelo, da notornost ne traži sudbeni postupak i isključuje priziv, vrijedi podjednako za sve delikte. Najvažnije je pako i najodlučnije, što Tridentin sam na upitnom mjestu „conceptis verbis“ izriče, da je odnosni postupak sudben. Biskupi imadu, veli Tridentin: „sine strepitu et figura judicii, et sola facti veritate inspecta procedere“. Izrazi „sine strepitu et figura judicii“ tehnički su izraz, kojima se u kanonskom pravu sudbeni skraćeni postupak označuje (*processus judicialis summaris*)⁶⁹

U istom poglavlju govori Tridentin o prilježničtvu duhovnika, koji ne imaju nikakove crkvene nadarbine. Njih imadu

⁶⁸ Tako n. pr. Reiffenstuel, l. c. l. III, tit. 2. n. 27; Bouuaert, l. c. pag. 141. nota 2. Između izvansudbenog postupka (*processus extrajudicialis*) i sudbenog postupka „in casu notorii“ koleba Hergenröther — Hollweck, l. c. S. 588.

⁶⁹ Cap. 2. Clem. II. 1; cap. 2. Clem. V, 11. Isp. Lega, l. c. l. II. vol. IV. n. 81; Wernz, l. c. II. 2. n. 209.

biskupi, već prema veličini krivnje i tvrdokornosti u zlu, kazniti zatvorom, suspenzijom od redova, nesposobnošću za crkvene nadarbine i drugima kaznama prema ustanovama kanonskima. Ne ima dvojbe, da i u ovom slučaju predvidja Tridentin i konst. „Ad militantis“ sudbeni postupak, pak da i za nj isto vrijedi, što je čas prije rečeno za slučaj prilježništva nadarbenika, koji ne imaju župničke nadarbine, t. j. da priziv proti osudi (*sententia judicialis*) ne ima obustavne moći.

U cap. 6. Sess. XXI. de ref.⁷⁰ govori Tridentin o župnicima, koji nečudoredan i sablažnjiv život provode, te određuje, da ih biskup ima najprije opomenuti, a iza opomene po svojoj uvidjavnosti kazniti. Ukažu li se nepopravljivi, imadu ih lišiti nadarbine. Eventualnom prizivu proti biskupovom postupku i u njem upravljenim kaznama ne pripada obustavna moć.

Isti slučaj navodi konst. „Ad militantis“ u § 12. s pozivom na odnosnu Tridentinsku ustanovu („*juxta praescriptum eiusdem Concilii dicta Sess. XXI. de reform. cap. 6.*“).

Gubitak župničke nadarbine (*privatio beneficii parochialis*) je kazna, koja se po kanonima izreći može samo radi stovitih sudbeno dokazanih delikata. Tu kaznu izriče i ovršuje biskup prema izričitoj ustanovi Tridentina i konst. „Ad militantis“ usprkos priziva.

Imademo dakle i ovdje slučaj, gdje prizivu ne pripada obustavna moć, ma da je biskup provodeći odnosni Tridentinski propis sudbeno postupao.⁷¹

U cap. 6. Sess. XIV. de ref.⁷² govori Tridentin o duhovnicima, koji ne rabe propisane nošnje, te određuje, da ih biskup

⁷⁰ „Eos vero (t. j. parochos), qui turpiter, et scandalose vivunt, postquam praemoniti fuerint, coerceant, ac castigent; et, si adhuc incorrigibiles in sua nequitia perseverent, eos beneficiis juxta sacrorum canonum constitutiones, exemptione, et appellatione quacumque remota, privandi facultatem habeant“.

⁷¹ Glede prilježništva duhovnika slijedio je Tridentin dekretalno pravo, koje je određivalo, da se postupa „*appellatione postposita*“. Tako cap. 6. X. III. 2: „*Si autem clerici tuae jurisdictionis, sive in sacris ordinibus, sive in inferioribus constituti, fornicarias detinent, nisi eas ad secundam vel tertiam commonitionem a se dimiserint, easdem de caetero contempturi, liceat tibi ecclesiis, vel earum portionibus, appellatione postposita spoliare, officio ipsis nihilominus interdicto*“.

⁷² „... Quia vero... propterea omnes ecclesiasticae personae, quantumcunque exemptae, quae aut in sacris fuerint, aut dignitates, personatus, officia, aut beneficia qualiacumque ecclesiastica obtinuerint, si postea quam

ima ponajprije opomenuti, pak ako ne bude opomena hasnila, kazniti suspenzijom od redova, službe i dohodaka. Budu li i nakon toga opet pogriješili, ima ih kazniti gubitkom službe i nadarbine.

O istom predmetu govori konst. „Ad militantis“ u § 26. upućujući na odnosni Tridentinski propis („et in aliis casibus a S. Concilio praescriptis Sess. XIV. de reform. cap. 6. et Sess. XXIII. similiter cap. 6.“).

Suspenzija od redova, službe i dohodaka u savezu sa gubitkom nadarbine pretpostavlja sudbeni postupak. U cap. 6. Sess. XIV. nije doduše rečeno, da biskup te kazne ima provesti „appellatione remota“, t. j. usprkos priziva, ali se o tom ne može dvojiti. Ustanove bo konst. „Benedictus Deus“ § 3., koja odredjuje, da biskup imade sve Tridentinske propise provesti „appellatione postposita“, proteže se naravno i na nazočni slučaj, a konst. „Ad militantis“ u § 26. u savezu sa §§ 5. i 38. izriče, da biskup imade sve mjere, koje Tridentin nabraja u cap. 6. Sess. XIV. provesti „appellatione potposita“ tako, da eventualni priziv imade samo devolutivnu moć („appellatio in solo devolutivo“).

Imamo dakle novi slučaj, gdje prizivu ne pripada obustavna moć, ma da je biskup odnosni Tridentinski propis proveo postupajući sudbeno.

U cap. 1. Sess. XXIII. de ref.⁷³ govori Tridentin o rezidenciji župnika, te odredjuje, da gube ipso facto i prije svake dekla-

ab episcopo suo, etiam per edictum publicum, moniti fuerint, honestum habitum clericalem, illorum Ordini, ac dignitati congruentem, et juxta ipsius episcopi ordinationem, et mandatum non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, ac officio, et beneficio, ac fructibus, redditibus et proventibus ipsorum beneficiorum; nec non si semel correpti, denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, et beneficiorum huiusmodi possint et debeant, constitutionem Clementis V., in Concilio Viennensi editam, quae incipit „Quoniam“, innovando et ampliando“.

⁷³ „Eadem omnino (t. j. gubitak dohodaka pro rata absentiae), etiam quoad culpam, amissionem fructuum, et poenas de curatis inferioribus, et aliis quibuscumque, qui beneficium ecclesiasticum, curam animarum habens, obtinent, sacrosancta Synodus declarat et decernit. Quod si, per edictum citati, etiam non personaliter, contumaces fuerint: liberum esse vult Ordinariis, per censuras ecclesiasticas, et sequestrationem, et subtractionem fructuum, aliaque juris remedia, etiam usque ad privationem compellere; nec executionem hanc quolibet privilegio . . . sive appellatione aut inhibitione etiam in Romana curia, vel vigore Eugenianae constitutionis suspendi posse.“

ratorne sentencije prihode svoje nadarbine pro rata nezakonite odsutnosti. Nezakonito odsutne mora biskup pozvati, da se vrate. Ne odazovu li se pozivu, ima ih kazniti cenzurama, oduzimanjem dohodaka i drugim kaznama, medju koje spada i gubitak župne nadarbine. Eventualni priziv ne obustavlja moć tih kazna.

O istom predmetu govori konst. „Ad militantis“ u § 14. upućujući izrično na odnosnu ustanovu Tridentina („juxta decretum ejusdem Sacri Concilii Sess. XXIII. de reform. cap. I.“).

Uporaba kazna, kakove su gubitak dohodaka kroz vrlo dugo vrijeme, a napose gubitak župničke nadarbine, pokazuje, da se radi o sudbenom postupku. Priziv ne ima ni ovdje prema izričnoj ustanovi Tridentina i konst. „Ad militantis“ obustavne moći.

U cap. 12. Sess. XXIV. de ref.⁷⁴ govori Tridentin o rezidenciji kanonika, te odredjuje, da kanonici ne smiju preko tri mjeseca na godinu odsutni biti. Prekrše li taj propis, ima im se oduzeti polovica godišnjeg prihoda. Budu li i nakon toga opet protupropisno odsutni, ima im se oduzeti prihod cijele godine. Za slučaj daljnog nemara, ima se proti njima postupati prema kanonskim ustanovama, t. j. lišiti ih nadarbine.

Koliko gubitci dohodaka, a napose gubitak nadarbine, pokazuje, da se radi o sudbenom postupku. Istina je, da ni Tridentina ni konst. „Ad militantis“ ne sadrže izrično ustanovu, da se kazne proti kanonicima, napose gubitak nadarbine, upravititi imadu tako, da eventualni priziv ne obustavlja ovrhe, ali o tom ne može biti dvojbe već radi § 3. konst. „Benedictus Deus“ Pija IV., koja odredjuje, da se svi Tridentinski propisi, dakle i propis cap. 12. Sess. XXIV. de ref. o kanonicima, provesti imade appellatione postposita. Osim toga izjavila je Congr. Concilii in Cathac. ad dub. V., da se proti gubitku kanonikata izrečenom radi povrede dužnosti rezidencije prizvati ne može

⁷⁴ „Praeterea obtinentibus in eisdem cathedralibus, aut collegiatis dignitates, canonicatus, praebendas, aut portiones, non liceat vigore cuiuslibet statuti aut consuetudinis, ultra tres menses, ab eisdem ecclesiis quolibet anno abesse; salvis nihilominus earum ecclesiarum constitutionibus, quae longius servitii tempus requirunt: alioquin primo anno privetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam praebendae, ac residentiae fecit suos. Quod si iterum eadem fuerit usus negligentia, privetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit: crescente vero contumacia, contra eos, juxta sacrorum canonum constitutiones procedatur.“

„cum effectu suspensivo.“⁷⁵ Pri tom je Congr. Concilii sigurno pred očima imala spomenutu ustanovu § 3. konst. „Benedictus Deus“ i ustanove starijeg (dekretalnog) prava.⁷⁶

Prema tomu ne može se ni u ovom slučaju prizvati „cum effectu suspensivo“, ma da je biskup provodeći odnosni Tridentinski propis sudbeno postupao.

Našli smo dakle više slučajeva, gdje prizivu prema ustanovama Tridentina i konst. „Ad militantis“ ne pripada obustavna moć, ma da je biskup odnosne Tridentinske propise sudbeno postupajući provodio. Uvažimo li s jedne strane rješenja rimskih zborova, koja uporno naglašuju načelo, da u sudbenom postupku prizivu pripada obustavna moć, a s druge strane netom razložene slučajeve, glede kojih je očividno, da isključuju suspenzivni priziv i u slučaju sudbenog postupka, moramo doći do zaključka, da spomenuta rješenja rimskih zborova sadrže pravilo, a netom razloženi slučajevi iznimku od toga pravila. Gdje naime tekst Tridentina, kojim je propisan postupak u stanovitom predmetu, dopušta da ga se shvati u smislu izvansudbenog postupka, tamo pripada prizivu obustavna moć, ako je biskup sudbeno postupao; naprotiv, gdje se tekst Tridentina, kojim je uređen postupak u stanovitom predmetu, ne može bez nasilja shvatiti i tumačiti, nego li u smislu sudbenog postupka, tamo ne pripada prizivu obustavna moć, ma da je biskup provodeći odnosni Tridentinski propis postupao sudbeno.

⁷⁵ Cit. u op. 31.

⁷⁶ Već je dekretalno pravo odredilo, da prizivu ne pripada obustavna moć proti kaznama izrečenima u slučaju povrede dužnosti rezidencije. Vd. cap. 4. 6. X. III. 4. — U praksi biskupi često kaznu gubitka nadarbine ovršuju i provode tek nakon potvrde osude po višoj molbi. Ipak je do njihove volje, da li će dotle s ovrhom pričekati. Isp Lega, l. c. l. II. vol. IV. n. 81.

